

Faktaark

til Produktivitetskommissionens rapport

Danmarks Produktivitet – Hvor er problemerne?

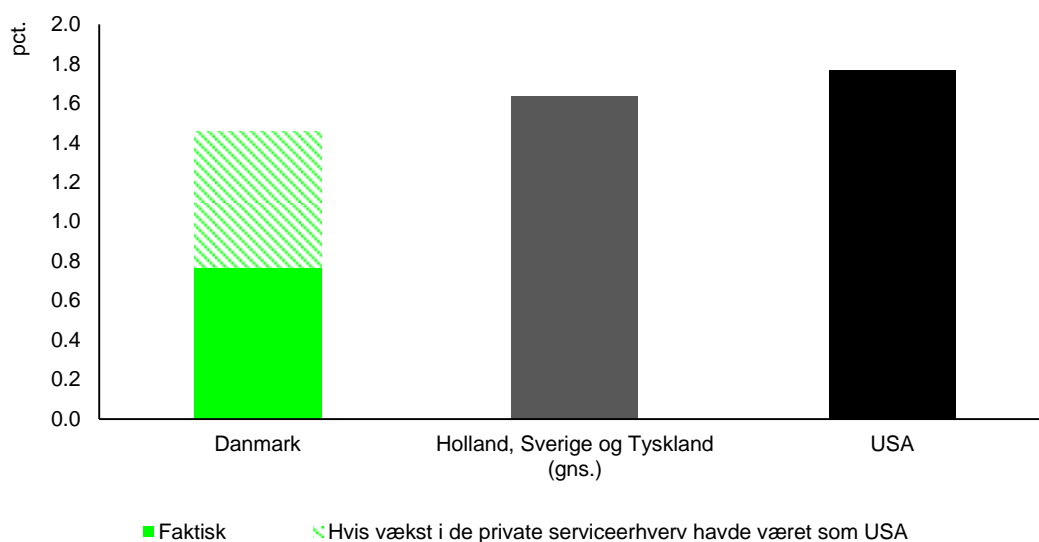
Servicesektoren halter bagefter

Produktivitetsudviklingen har gennem de seneste mange år været langt svagere i de danske serviceerhverv end i de tilsvarende erhverv i udlandet.

Især har serviceerhvervene i USA klaret sig bedre siden 1995. Men også lande, som måske ligner Danmark mere, har haft en gunstigere produktivitetsudvikling indenfor service. Det gælder fx Holland, Sverige og Tyskland.

Serviceerhvervene – der dækker over så forskellige typer af virksomheder som fx detailforretninger, transportfirmaer og advokater – udgør over halvdelen af Danmarks økonomi.

FIGUR 1: UDVIKLINGEN I DEN SAMLEDE PRODUKTIVITET FRA 1995-2011

Note: Gennemsnitlig årlig vækstrate i timeproduktiviteten 1995-2011. Det skraverede område svarer til den ekstra vækst i timeproduktiviteten, Danmark havde haft, hvis de private serviceerhverv havde forbedret deres produktivitet i samme takt som de tilsvarende erhverv i USA i perioden.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Det fremgår af figur 1, at de private serviceerhverv står for langt størstedelen af det danske produktivitetsefterslæb. Hvis servicesektoren havde haft en produktivitetsvækst svarende til den amerikanske, ville det danske produktivitetsgab i forhold til de øvrige lande have været langt mindre.

I USA steg den samlede produktivitet gennemsnitligt med knap 1,8 pct. årligt fra 1995 til 2011. I Holland, Sverige og Tyskland var stigningen i gennemsnit 1,6 pct. årligt, mens gennemsnittet i Danmark var på 0,8 pct. årligt i perioden. Disse forskelle betyder, at produktiviteten på de 17 år steg med 33 pct. i USA, mens stigningen kun var 14 pct. i Danmark.

Hvis den danske servicesektor havde matchet de tilsvarende erhverv i USA, ville den danske produktivitet – samlet set – være steget med knap 27 pct. gennem perioden. Det svarer til 1,5 pct. årlig vækst – altså næsten den samme udvikling som i Holland, Sverige og Tyskland.

Den manglende produktivitsstigning i sektoren er et udtryk for, at man – hen over årene – ikke har formået at få mere ud af de samme ressourcer. Altså, at man med et givet input af materialer og arbejdskraft *ikke* har formået at øge output.

Da en stadig stigende andel af beskæftigelsen i Danmark er i servicesektoren, har det stor betydning for den danske produktivitet som sådan, når serviceerhvervene kun har en ringe evne til at løse sine opgaver på en smartere og mere effektiv måde end hidtil.

Højere produktivitet indenfor service vil også være en fundamental forbedring af andre branchers vilkår. Fx vil industriens omkostninger til køb af serviceydelser, som advokatbistand, transportydelser og rengøring, blive billigere, hvis produktiviteten hæves.

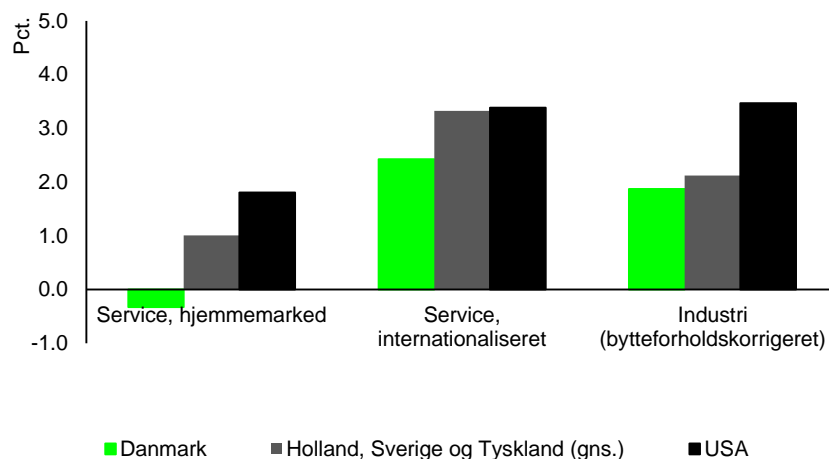
Manglende internationalisering

Det er dog på ingen måde servicebranchen over en bred kam, der har haft en ringe produktivitsudvikling. Visse underbrancher har oplevet en relativt god udvikling i produktiviteten, mens det er gået meget dårligere for andre.

I figur 2, der viser den gennemsnitlige årlige vækst i produktivitet fra 1995 til 2010, er serviceerhvervene opdelt efter, om de alene konkurrerer på hjemmemarkedet, eller om de er udsat for international konkurrence.

I figuren er servicesektoren delt op i henholdsvis *hjemmemarked* og *internationaliseret*. At en underbranche i servicesektoren er internationaliseret dækker over, at mindst 25 pct. af produktionen i branchen eksporteres, eller at mindst 25 pct. af branchens værditilvækst i Danmark sker i udenlandsk ejede virksomheder.

FIGUR 2: DEN ÅRLIGE PRODUKTIVITETSVÆKST FRA 1995-2010

Note: Gennemsnitlig årlig vækstrate i timeproduktiviteten 1995-2010. Data for 2011 er endnu ikke tilgængeligt for USA. Udviklingen i produktivitet i industrien er bytteforholdskorrigeret. Det sker for at tage højde for, at landene har specialiseret sig. Industrien i Danmark har specialiseret sig i produkter, som giver en stadig stigende pris på verdensmarkedet. Det betyder reelt, at man via denne specialisering har formået at få stadig mere for sine produkter. Det kaldes en bytteforholdsgevinst. Bytteforholdsgvinster svarer til at øge produktiviteten, men bliver ikke opfanget i de gængse produktivitetstal, som derfor korrigeres herfor.
Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Af figuren fremgår, at det er hjemmemarkedsservicen, der i forhold til produktivitetsvækst er haltet voldsomt bagefter udlandet.

Hjemmemarkedsservice: Serviceerhverv, der ikke er udsat for international konkurrence er fx detailhandlen, advokat-, taxa-, hotel- og restaurationsbranchen. Og de har klaret sig dårligt. Faktisk er produktiviteten i disse erhverv gennemsnitligt faldet med 0,3 pct. hvert år fra 1995 til 2010 i Danmark. I de tilsvarende erhverv i Holland, Sverige og Tyskland er produktiviteten modsat steget med gennemsnitligt 1,0 pct. årligt, mens der i USA har været tale om en stigning på 1,8 pct.

Det er der ikke nogen enkel forklaring på. Men analysen peger på, at utilstrækkelig virksomhedsdynamik og konkurrence, som følge af fx uhensigtsmæssig regulering og manglende internationalisering, er væsentlige årsager. Flere højtuddannede vil også gavne produktiviteten i hjemmemarkedsservice. Det vender vi tilbage til nedenfor.

Internationaliseret service: De konkurrenceudsatte brancher – som fx sø- og lufttransport, it- og telebranchen samt finansiel service – har klaret sig langt bedre. Produktiviteten i de konkurrenceudsatte danske serviceerhverv er således årligt steget med et gennemsnit på 2,4 pct. Det er under den gennemsnitlige udvikling i tilsvarende erhverv i Holland, Sverige og Tyskland, nemlig 3,3 pct. i perioden, og i USA, hvor vækstraten i gennemsnit har ligget på 3,4 pct. Men de mest internationaliserede serviceerhverv, som fx sø- og lufttransport, har klaret sig bedre end i udlandet.

Industri: Industrien er langt mere internationaliseret end serviceerhvervene – over halvdelen af det, industrien producerer, eksporteres til udlandet. En tilsvarende mængde industrivarer importeres til Danmark, og danske industrivirksomheder er derfor udsat for skarp international konkurrence. Som det fremgår af figuren, har den danske industri haft en udvikling, der er parallel med udviklingen i den internationaliserede servicesektor. Produktivitetsvæksten i dansk industri matcher stort set udviklingen i industrien i Holland, Sverige og Tyskland, men er noget lavere end væksten i USA.

Der er altså meget, der tyder på, at internationalisering og øget konkurrence er med til at skærpe væksten i produktiviteten. Internationalisering er derfor et af Produktivitetskommissionens fokusområder.

For få har videregående uddannelse

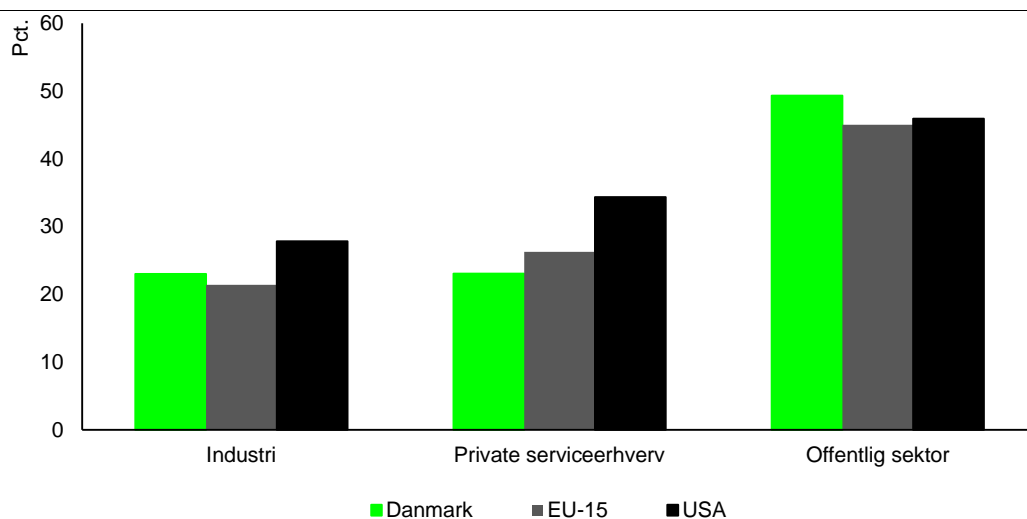
I nogle brancher i Danmark er det en relativt lille andel af de beskæftigede, der har en videregående uddannelse. Det er et problem, fordi det kan betyde, at produktiviteten i de pågældende brancher udvikler sig langsommere, end den kunne have gjort.

Uddannelse gør nemlig mennesker mere kvalificerede som medarbejdere og dermed mere produktive. Samtidig er medarbejdere med et højt vidensniveau gode til at sætte sig ind i ny teknologi og tage nye – og mere effektive – arbejdsgange til sig. Og det gavner produktivitetsvæksten.

Begrebet *videregående* dækker over en bred vifte af uddannelser. Det kan fx både dreje sig om korte (fx markedsføringsøkonom, datamatiker og tandplejer), mellemlange (fx grafisk designer, folkeskolelærer og maskinmester), og lange videregående uddannelser (fx ingeniør, jurist og arkitekt).

Den svage produktivitetsudvikling i den danske servicebranche skyldes blandt andet, at andelen af beskæftigede med en videregående uddannelse i branchen er lav i forhold til andre lande. I 2010 var det således blot 23 pct. af de beskæftigede i danske serviceerhverv, der havde en videregående uddannelse. I USA var den tilsvarende andel 34 pct. Altså er der næsten 50 pct. flere højtuddannede i sektoren i USA.

FIGUR 3: ANDEL AF BESKÆFTIGEDE MED VIDEREGÅENDE UDDANNELSE 2010

Note: EU-15 inkluderer Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Grækenland, Irland, Italien, Luxembourg, Nederlandene, Portugal, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland og Østrig. Videregående uddannelser er uddannelser af minimum to års varighed. Den offentlige sektor er offentlig administration, sundhedsvæsen og uddannelsessystemet. Den offentlige sektor er således afgrænset på samme måde i alle lande i figuren.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Af figuren fremgår, hvor stor en andel af de ansatte, der har en videregående uddannelse. Det gælder fx 23 pct. af de ansatte i serviceerhvervene i Danmark, mens der i samme erhverv i USA er tale om 34 pct. I den danske industri har en tilsvarende andel en videregående uddannelse – men her er andelen i langt højere grad på niveau med udlandet.

Serviceerhvervenes produktivitet kunne stige med helt op til 10 pct., hvis andelen med videregående uddannelse steg til et niveau svarende til det amerikanske, og de nytillkomne højtuddannede var lige så produktive, som dem, der allerede arbejder inden

for disse erhverv. Disse 10 pct. svarer rundt regnet til en fjerdedel af Danmarks samlede produktivitetsefterslæb i forhold til USA.

I modsætning til de danske private serviceerhverv har en stor andel af de ansatte i den danske offentlige sektor en videregående uddannelse. Det rejser en række spørgsmål, fx:

- Har vi prioriteret uddannelser rettet mod den offentlige sektor på bekostning af uddannelser rettet mod de private serviceerhverv?
- Udsætter den offentlige sektor de private serviceerhverv for en uhensigtsmæssig konkurrence om arbejdskraften?
- Sikrer uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, at højtuddannede får arbejde de steder, hvor de gavner samfundet mest muligt?

Blandt andet disse spørgsmål vil kommissionen belyse i sit videre arbejde.

Bilag 1 til faktaark – tal bag figurerne

Nedenfor er angivet de tal, som ligger bag figurerne i faktaarket. De er optrykt her med henblik på at gøre det lettere at genskabe de grafiske elementer.

TAL BAG Figur 1: Udviklingen i den samlede produktivitet fra 1995-2011			
	Danmark	Holland, Sverige & Tyskland (gns.)	USA
Faktisk vækst i produktivitet	0,77 pct.	1,64 pct.	1,77 pct.
Yderligere vækst, hvis de private serviceerhverv havde forbedret deres produktivitet i takt med de tilsvarende erhverv i USA	0,69 pct.	–	–

TAL BAG Figur 2: Den årlige produktivitetsvækst fra 1995-2010			
	Danmark	Holland, Sverige og Tyskland (gns.)	USA
Service, hjemmemarked	-0,3 pct.	1,0 pct.	1,8 pct.
Service, internationaliseret	2,4 pct.	3,3 pct.	3,4 pct.
Industri (bytteforholdskorrigeret)	1,9 pct.	2,1 pct.	3,5 pct.

TAL BAG Figur 3: Andel af beskæftigede med videregående uddannelse 2010			
	Danmark	EU-15	USA
Industri	23,0 pct.	21,4 pct.	27,8 pct.
Private serviceerhverv	23,1 pct.	26,3 pct.	34,4 pct.
Offentlig sektor	49,3 pct.	45,1 pct.	46,0 pct.